

КОВТУНЕНКО

Ксенія Валеріївна

УДК 338.24:339.543

ЛОПАТИНА

Анастасія Миколаївна

anastasia10011999@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ
МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИд.е.н., доцент, Одеський
Національний Політехнічний
УніверситетFEATURES OF THE CUSTOMS SYSTEM
OF UKRAINE REFORMINGстудент, Одеський Національний
Політехнічний Університет*KOVTURNENKO Kseniia Valeriivna – Doctor of Economics, Associate Professor, Odesa National Polytechnic University**LOPATINA Anastasiia Mykolaivna – student, Odesa National Polytechnic University*

У статті розглядаються: структура реформування митної системи України, її формування та функціонування через особливості імплементації митних реформ, які підвищать рівень митної системи України до рівня країн Євросоюзу. Надано рекомендації стосовно адаптації певних митних реформ до вітчизняних реалій. Також у статті визначено особливості митної реформи, які спрямовані на удосконалення митної системи України через перейняття європейського досвіду та наведено приклад реалізації митної реформи з урахуванням специфіки національної економіки, що дозволить кардинально змінити митну систему.

* * *

The article deals with the structure of the reformation of the customs system of Ukraine, its formation and functioning through the peculiarities of the implementation of customs reforms, which will allow to raise the level of the customs system of Ukraine to the level of the countries of the European Union. Union. Recommendations on the adaptation of certain customs reforms to internal realities are given. The article also identifies features of the customs reform aimed at improving the customs system of Ukraine through the adoption of the European experience and the example of implementation of the customs reforms taking into account the specifics of the national economy, which will radically change the customs system.

Ключові слова: митний контроль, митниця, митна система, реформа**Keywords:** customs control, customs, customs system, reform

ВСТУП

Митниця є важливим елементом кожної країни. Саме через митницю здійснюється переміщення товарів та транспортних засобів. Як наслідок, роль співробітників митниці (як перевіряючих органів) зростає та набуває значущості під час здійснення ними правоохоронної діяльності. Також за допомогою митного контролю можуть бути виявлені злочини та інші порушення митного законодавства. Але митний контроль може упереджувати їх. Більшість порушень митних правил – це ухилення від сплат митних платежів або заниження їх розміру, митний контроль не дозволяє зникнути коштам, які призначені для формування дохідної частини державного бюджету.

Одним з напрямків реалізації митної політики є ефективне використання інструментів митного контролю. Діяльність митної сфери в Україні є вузькоспеціалізованою. Також митна система пов'язана з іншими сферами діяльності, на які митниця і нинішня Державна фіскальна служба (далі – ДФС) не чинили будь-якого впливу. Ці сфери пов'язані з контрольними відомствами, а саме – прикордонна служба, правоохоронні органи, що займаються регулятивною діяльністю, яка пов'язана з товарами, інфраструктурою і прикордонним рухом. Таким чином, митна система в Україні, яка раніше асоціювалась у громадян як центр формування корупції, стала досить консервативною. Зараз для того щоб здійснити будь-які зміни, необхідна вказівка вищого керівництва держави.

Відтоді як Україна стала незалежною державою, контрабанда та сірий імпорту стали завжди присутні у діяльності багатьох підприємств. Це явище було абсо-

лютно нормальним для початку 90-х рр. ХХ ст., тому що на той момент була необхідність боротьби з дефіцитом товарів. На даний момент такої проблеми немає, але контрабанда й сірий імпорту залишилися, що створює перешкоди розвитку українському виробництву. Зараз створені високі тарифи, через що для багатьох товарів, на які є попит як у виробників, так і споживачів, досить важко здійснити ввезення і вивезення без завищених витрат і бюрократії.

Одним із сучасних напрямків розвитку митної політики є тісна співпраця з Європейським Союзом, внаслідок чого змінюються внутрішні інституціональні засади за рахунок реформування митної системи України. Однак у процесі реформування, спрямованого на інтеграцію європейських стандартів, варто відстоювати національні інтереси, які обумовлюють особливості української економіки та відповідно підприємницької діяльності. Зазначене має суттєвий вплив на опанування європейського досвіду, на якість його відтворення в українських реаліях. Тому виникає потреба у визначенні особливостей реформування митної системи України, особливостей її формування та функціонування.

МЕТА РОБОТИ – визначити особливості митної реформи, яка спрямована на вдосконалення митної системи України через перейняття європейського досвіду.

Несприйняття та саботаж окремих митних правил реформи як з боку митних контролерів, так й з боку підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність створюють максимально довгий шлях до рівня роботи митниць в країнах ЄС. Адаптивна реалізація митної реформи з урахуванням специфіки на-

ціональної економіки дозволить кардинально змінити митну систему, тому варто визначити особливості реформування, зокрема через митні правила, процедури контролю та способи відповідальності за порушення правил, які не можливо відтворити в європейському варіанті. Зазначене вимагає пошуку дієвих інструментів адаптації митного європейського досвіду до вітчизняних реалій.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення поставленої мети було застосовано метод теоретико-емпіричного дослідження, який включає у себе аналіз і синтез, порівняння й узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Державна реформа митної системи за планом отримує вплив на рішення великого спектра питань, які будуть пов'язані з діяльністю митної системи. У розробці реформи брали участь українські та закордонні фахівці. Величезні зусилля для формування даної реформи доклали представники Митної та прикордонної служби США, які протягом трьох місяців вивчали роботу української митної системи.

У митній системі підлягає змінам не тільки законодавча база, а й всі процеси та процедури, які пов'язані з митним оформленням. Саме ці процедури, які здійснюються у пунктах пропуску, декларування, аналіз ризиків і проведення митного огляду та багато інших митних процедур.

Реформа передбачає впровадження технологій, за допомогою яких людський фактор буде мінімальним, або нівельований повністю завдяки автоматизації та створенню єдиного функціонального механізму.

Сучасна робота митних органів фіксується у відповідних базах під особистим кодом працівника митниці, що дає підставу у разі чого вимагати пояснення від конкретної людини. Але у базі не фіксується повний огляд, а лише основні критерії, що, зі свого боку, надає можливість проведення недобросовісної перевірки, а як наслідок, – можливість отримання хабара.

Однією з проблем у цій сфері є високий відсоток програних справ у митних спорах у судах і тривалі процедури для операцій з великою кількістю товарів. Найчастіше це пов'язано з неякісними нормативними актами та неузгодженими відомчими наказами та листами, які видаються у великій кількості.

Модернізація IT-системи митниці є одним з головних факторів, який буде впливати на досягнення мети реформи – створення нової митної системи. Нині заходи та завдання для реформування митниці знаходяться на різних етапах реалізації. Але людський фактор у багатьох випадках впливає на результати цих заходів, роблячи їх менш ефективними, а іноді й зовсім блокує.

Для того щоб діяльність митниці була прозорою, а процедури торгівлі були простіше, необхідно автоматизувати митні формальності, мінімізувати вплив людського фактора, а також поліпшити IT-складову митниці.

Також слід поліпшити систему аналізу та управління ризиками. Необхідне впровадження нових джерел інформації, інтеграція баз даних. На сьогодні вже використовується програма попереднього інформува-

ння про прибуття судна, але необхідність у винищуванні впливу людського фактора залишається незмінною, оскільки це впливає на кінцеву мету реформи – автоматизація митних формальностей.

Сьогодні митна система України поступово починає формувати процес роботи на рівні ЄС. Першим кроком на шляху до євроінтеграції стало впровадження програми, в якій капітан повідомляє про прибуття судна в порт. Автоматизації систем покладено початок, але це лише старт у зміні всієї митної структури.

Реформа у системі оцінки митної вартості є одним з найскладніших напрямків реформування митної справи. Необхідний комплексний підхід до оцінювання для того, щоб був сформований баланс між державою та бізнесом.

Оновлена система оцінки митної вартості повинна формуватися на нових джерелах цінової інформації, системі аналізу ризиків, митному контролю до прибуття товарів. Також має бути присутня взаємна адміністративна допомога, завдяки якій митниця не затримуватиме товари на кордоні, а перевірятиме задекларовану митну вартість товару після його випуску. Дана процедура може зайняти деякий час, але це необхідно.

Однією з головних проблем є застаріле обладнання, що вимагає термінового оновлення комп'ютерної та організаційної техніки. Для правдивих митних перевірок найкраще ввести відеокамери як стаціонарні, так і нагрудні. Досить багато технічних засобів, які вже давно застаріли, всі вони підлягають заміні для поліпшення митного контролю. Все це дозволить створити нову аналітичну систему.

Ця система буде як джерелом об'єктивної інформації, так і засобом автоматизації митних формальностей без можливості втручання людини.

Для розробки стандартів технічного забезпечення митниці необхідний повний аудит, що існує в інфраструктурі, техніки та фінансових потреб на її утримання.

Координація і реформа служб, що здійснюють контроль – є основою реформування митної системи України.

Важливим завданням є реформування повноважень та забезпечення координації органів влади, що мають відношення до руху товарів через кордон, митного оформлення товарів або виконують правоохоронні функції. Метою державного контролю має бути швидкий міжнародний рух товарів, а також спрощення торгівлі.

Українські митниці вже перейшли на організацію роботи за принципом «єдиного вікна» – це обмін електронними документами та висновками між митницею та іншими перевірчими органами.

Інституційна реформа митної служби передбачає нову структуру та функції, що повинні охоплювати всі моменти митного контролю, митного оформлення, безпеки, кадрової та інформаційної політики та міжнародної взаємодії.

Нова структура повинна охоплювати митні функції, а саме – боротися з контрабандою, займатися безпекою кордонів, захищати інтелектуальну власність, контролювати переміщення товарів через кордон товарів.

Створення моніторингового центру з контролем

діяльності служб сканерів, зважування, відеоспостереження та мобільних груп реагування дозволить здійснювати постійний контроль над діями працівників перевірчих органів.

Моніторинг процесів митного контролю та оформлення контролюватиме і вимагати дотримання працівниками вимог законодавства. Це дозволить виявляти спроби переміщення небезпечних товарів і товарів із порушенням законів.

Для поліпшення митного контролю та митного оформлення в українських митницях повинен бути присутнім не тільки міжнародний досвід, а й міждержавне співробітництво.

Розвиток бази по адміністративну допомогу у митній справі зменшить можливості для недоброговісного бізнесу ухилитися від виконання законодавства і буде попереджати шахрайство, – це означає, що буде відновлена «здорова» конкуренція та усунені незаконні переваги для спрощення торгівлі.

Також у питанні міжнародного співробітництва слід звернути належну увагу на налагодження обміну інформацією між митними адміністраціями.

Перехід митних ІТ-систем України на світові системи безпеки буде початком для побудови безпечних ланцюгів постачання товарів і прискореного оформлення товарів.

Нова кадрова політика і запобігання корупції містить, насамперед, містить підвищення базової зарплатної плати працівникам митниці до рівня інших реформованих органів, наприклад, нової поліції.

Крім матеріального забезпечення, працівники повинні отримати законодавчий захист, чіткі права та обов'язки, що дозволить їм чесно виконувати свої функції. Тепер є посадова інструкція, але немає належного контролю.

Повний реформування системи забезпечить посадовим особам митниці захист від недобросовісних осіб і системний антикорупційний контроль.

У кадровій реформі необхідно провести переатестацію працівників, для залучення нових професійних кадрів на постійну основу повинні бути поставлені тренінги та професійне навчання.

Нині на митниці немає плінності кадрів, що негативно позначається на правдивості роботи. Саме варто відзначити, що на митниці працюють люди з багаторічним стажем, що безпосередньо є перевагою, але у цьому є й свої недоліки. Завдяки багаторічному досвіду є можливість вибудовувати корупційні схеми або ж одноразова корупція завдяки своєму статусу.

Проблема корупції більшою мірою пов'язана з несправедливою зарплатною платою. У всіх людей є сім'я, яку треба утримувати, тому через негідну зарплатну плату люди змушені йти на корупційні дії.

На даний момент для того щоб отримати посаду в митниці необхідно пройти конкурс. Але він проходить таємно і відомий лише кінцевий результат, виходячи з цього можна зробити висновок, що цілком реально будь-яка людина може купити собі бажану посаду за певну ціну. Тому необхідно зробити максимально прозорий конкурс для відбору молодих і перспективних людей для роботи в митниці.

Нова інфраструктурна політика під час проведення митної реформи передбачає посилену увагу до інфра-

структури портів, митних складів, митних терміналів, пунктів пропуску, а також місць митного оформлення товарів для того, щоб вони були зручно до користування людьми. Все це повинно функціонувати максимально прозоро і відповідати завданням держави у митній сфері.

Також необхідно обладнати медичними пунктами, громадським харчуванням, готелями для перевізників. Пункти пропуску та митного оформлення повинно бути зі зв'язком і доступом до Інтернету.

ВИСНОВКИ

Митна діяльність є важливою складовою кожної країни. На жаль, рівень розвитку митної системи України сильно відстає від світового рівня, що, звичайно ж, впливає на продуктивність. У статті були викладені заходи, завдяки яким, митна діяльність буде максимально чистою і прозорою, що дозволить зменшити, а згодом викоринити можливість корупції. Влада повинна докласти багато зусиль для того, щоб здійснити всі зміни, але це, безумовно, того варте. Єдиний вірний шлях для поліпшення митної діяльності – реформи, тому необхідно впроваджувати їх якісно, особливо приділити увагу для сфери бізнесу. Для того щоб наблизитися до рівня митних служб ЄС, необхідно зробити усі вище викладені заходи, але також і посилити заходи покарання за корупцію.

Список використаних джерел

1. Гребельник О.П. Митно-тарифна політика за умов трансформації економічної системи: монографія. К.: Київ. нац. торг.-екон.ун-т, 2001. 488 с.
2. Гребельник О.П. Основи митної справи: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 600 с.
3. Гребельник О.П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 696 с.
4. Мартинюк В.П. Фінансові аспекти розбудови митної системи в інтересах економічної безпеки України: монографія. К.: "Кондор", 2011. 326 с.
5. Пашко П.В. Митна безпека: монографія. Одеса: АТ "ПЛАСКЕ", 2009. 628 с.
6. Митний кодекс України. Голос України. 2012. 21.04. (№ 73-74). С. 21-62.
7. Про митний тариф України: Закон України № 2371 від 05.04.01 р.
8. Про митну справу в Україні: Закон України від 25.06.91 р. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 44. 575 с.
9. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.91 р. Укр. митниця: Довідник. К.: Лібра, 1993. 67 с.
10. Авдокушин Є.Ф. Международные экономические отношения. М.: Юристъ. 1999. 368 с.
11. Антидемпінговий кодекс України: практика та проблеми застосування / С.Г. Осика та ін. К.: ВАЗТ, 2001. 378 с.
12. Терещенко С. Основи митного законодавства України: Питання теорії та практики зовнішньоекономічної діяльності. К.: АТ "Август", 2001. 422 с.

References

1. Hrebelyk O.P. Customs and tariff policy in the conditions of transformation of the economic system: monograph. Kyiv: Kyiv. nat. trade and ekon. un-ty, 2001. 488 p. (in Ukrainian).
2. Hrebelyk O.P. Fundamentals of Customs Affairs: tutorial. Kyiv: Center for Educational Literature, 2003. 600 p. (in Ukrainian).
3. Hrebelyk O.P. Customs regulation of foreign economic

activity: textbook. Kyiv: Center for Educational Literature, 2005. 696 p. (in Ukrainian).

4. Martyniuk V.P. *Financial aspects of the development of the customs system in the interests of economic security of Ukraine: monograph*. Kyiv: "Condor", 2011. 326 p. (in Ukrainian).

5. Pashko P.V. *Customs safety: monograph*. Odesa: JSC "PLASKE", 2009. 628 p. (in Ukrainian).

6. *Customs Code of Ukraine. Voice of Ukraine*. 2012. 21.04. (№ 73-74). pp. 21-62. (in Ukrainian).

7. *On the Customs Tariff of Ukraine: Law of Ukraine № 2371 dated April 5*. (in Ukrainian).

8. *On the Customs Case in Ukraine: The Law of Ukraine of 25.06.91. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 1991. №

44. 575 p. (in Ukrainian).

9. *On foreign economic activity: Law of Ukraine dated 16.04.91. Ukr. Customs: Directory*. Kyiv: Libra, 1993. 67 p. (in Ukrainian).

10. Avdokushin E.F. *International economic relations*. Moscow: Lawyer. 1999. 368 p. (in Russian).

11. *Antidumping Code of Ukraine: Practice and Application Issues / S.H. Osyka et.al*. Kyiv: UAZT, 2001. 378 p. (in Ukrainian).

12. S. Tereshchenko. *Fundamentals of Customs Legislation of Ukraine: Questions of the theory and practice of foreign economic activity*. Kyiv: JSC "August", 2001. 422 p. (in Ukrainian).